

2024

Vanhempien ja lapsen vuorovaikutusta tukeva haastattelu

Haastattelulomake on muokattu The European Early Promotion -projektin lomakkeesta ja tarkoitettu käytettäväksi Suomessa.

Arja Hastrup, terveydenhoitaja, TtM.

Kaija Puura, lastenpsykiatrian professori, ylilääkäri, Tampereen yliopisto
ja Tampereen yliopistollinen sairaala

I. HAASTATTELUN TARKOITUS

Haastattelun tarkoituksena on keskustella vauvan hoidosta, perheen tilanteesta ja vanhempien ajatuksista, tunteista ja huolen aiheista. Tavoitteena on pohtia perheen tuen tarvetta, sen toteuttamistapaa ja auttaa perhettä saamaan tarvittaessa apua.

Muotoile kysymykset synnyttäneen vanhemman parisuhteen muodon mukaan. Voit kysyä, onko hän parisuhteessa vauvan isän, toisen vanhemman tai muun henkilön kanssa? Onko hän parisuhteessa ollenkaan? Tapaatko haastattelutilanteessa molemmat vanhemmat vai raskaana olevan yksinään?

Huomioithan haastattelutilanteessa sukupuolten ja seksuaalisen suuntautumisen sekä perhemuotojen moninaisuuden. Selvitä asiakkailta, millä termeillä he haluavat tulla kutsutuksi ja käytä heidän toivomiaan termejä.

Toivottavaa on, että vauva on läsnä, jotta voit havainnoida vauvan ja vanhemman välistä vuorovaikutusta. Katso taulukko viimeisellä sivulla. Haastattelun aikana tue ja rohkaise vanhempia pitämään vauvaa sylissä ja osoittamaan hellyyttä sekä kommunikoimaan vauvan kanssa puhumalla, hymyilemällä ja vauvan viestejä tarkkailemalla sekä niihin vastaamalla.

Huom. Jos vanhempi kertoo olevansa väsynyt tai masentunut, järjestä ensin apua tai tukea perheelle kotiin ja sen jälkeen selvitä, mitä muuta apua tai tukea perhe tarvitsee. Onko perheellä mielenterveys- tai sosiaalipalvelujen tarvetta?

Jos näet vanhemman tai vanhempien kohtelevan vauvaa tunteettomasti, kovakouraisesti tai vihamielisesti, ota asia heti puheeksi vanhemman tai vanhempien kanssa ja järjestä perheelle kiireellisesti apua. Esim. minusta näytti kuin jokin vauvassa olisi ärsyttänyt sinua, mitä sinä ajattelet? Miltä tilanne sinusta tuntui?

Tee tarvittaessa lastensuojeluilmoitus!

II. SYNNYTYS

Millainen synnytys oli?

- Rohkaise vanhempaa tai vanhempia puhumaan synnytyksestä, miltä se tuntui ja oliko siinä vaikeuksia.
- Jos olet jo tavannut vanhemman tai vanhemmat synnytyksen jälkeen, voit kysyä

Puhumme viimeksi hiukan synnytyksestä, miltä synnytyskokemus nyt tuntuu?

III. PSYKKINEN TERVEYS

Miltä sinusta tai teistä nyt tuntuu, kun vauva on syntynyt?

- Myönteiset tunteet: vahvista myönteisiä tunteita, ja rohkaise vanhempaa tai vanhempia jakamaan tunteitaan toistensa tai muiden läheisten kanssa.
- Kielteiset tunteet (epävarmuus, ahdistuneisuus, vauvan kokeminen vieraaksi tai hankalaksi, väsymys): kuuntele vanhempaa tai vanhempia, ja rohkaise heitä puhumaan tunteistaan toistensa tai läheistensä kanssa. Jos vanhemmasta tuntuu, ettei puhuminen onnistu eikä auta, tarjoa ensin omaa tukeasi ja tarvittaessa auta vanhempaa saamaan apua mielenterveyspalveluista.

Oletteko keskustelleet tunteistanne toistenne kanssa?

- Jos vanhempien välisessä viestinnässä on jokin ongelma, pyydä heitä puhumaan tunteistaan sinulle seuraavan kysymyksen avulla:

Kertoisitko minulle lisää tunteistasi?

- Kohtaa vanhemman kielteiset tunteet ilman arvostelua ja tuomitsemista. Ota tunteet vain vastaan. Seuraavat ovat yleisimpiä kielteisiä tai epämääräisiä tunteita:
 - Lapsen psyykkistä tai fyysistä terveyttä ja kehitystä koskevat pelot ja syyllisyyden tunteet
 - Vanhemman riittämättömyyden tunteet
 - Vanhemman kokemukset laiminlyödyksi tai hylätyksi tulemisesta

- Äärimmäisen kireyden, ärsyntyneisyyden, toivottomuuden, epätoivon tai tyhjyyden kokemukset (nämä ovat masentuneisuuden oireita). Myöhemmin on kuvattu hoitomuotoja.
- On tärkeää pyrkiä ymmärtämään vanhemman kielteisten tunteiden sisältö ja mihin tunteet kohdistuvat.
 - Itseen kohdistuvat kielteiset tunteet (esim. huononmuuden tunteet vanhemman roolissa, epävarmuus, hämmennys, tyhjyyden tunne ym.)
 - Lapseen kohdistuvat kielteiset tunteet (esim. ”hän on hankala tai vaikeahoitoinen”)
 - Ympäristöön kohdistuvat kielteiset tunteet (esim. perheeseen, sukuun, naapureihin, lapsiperhepalveluihin)
- Voit käyttää seuraavia hoitomuotoja edellä kuvattujen vaikeuksien käsittelyssä:
 - Tue vanhempaa tai vanhempia pohtimaan lapsensa kehittymistä ja lapsenhoitokäytäntöjään, anna tarvittaessa tietoa ja myönteistä palautetta toimivista käytännöistä, sekä tue vanhempia etsimään ratkaisuja pulmallisiin tilanteisiin.
 - Rohkaise vanhempia jakamaan tunteitaan toistensa ja muiden läheisten kanssa, ja näin saamaan itselleen tarvittavaa tukea.
 - Auta tarvittaessa synnyttäneitä vanhempia saamaan apua mielenterveyspalveluista. Eri-tyyppistä huomiota tulisi kiinnittää masentuneisiin (epätoivoiset, toivottomat, välinpitämättömät, tyhjäksi olonsa tuntevat) ja hyvin ahdistuneisiin synnyttäneisiin

IV. PERHEEN JA MUIDEN LÄHEISTEN SUHTAUTUMINEN JA HEIDÄN ANTAMA TUKEA

Miten vauvan syntymä on vaikuttanut muihin perheen jäseniin?

Miltä heistä tuntuu ja miten he suhtautuvat lapseen?

- Kun reaktiot tai muutokset ovat myönteisiä, vahvasta myönteisyyttä.
- Jos reaktiot tai muutokset ovat kielteisiä, rohkaise vanhempaa tai vanhempia puhumaan asiasta ja etsimään ratkaisua (esim. vauvan hoito, kotityöt ja parisuhdeaika).

Miten vauvan sisarus tai sisarukset ovat suhtautuneet vauvaan?

- Laajenna tarpeen mukaan seuraaviin aiheisiin: mustasukkaisuus, vauvan vahingoittaminen tai vahingoittamisen pelko.

Miten isovanhemmat ovat suhtautuneet vauvan syntymään?

Miten ystävät ja muut läheiset ovat suhtautuneet vauvan syntymään?

- Ketkä heistä voisivat antaa sinulle tukea?
- Voisitko löytää uusia ystäviä perhevalmennuksesta tai vauvaperhetoiminnasta ja saada heiltä vertaistukea?

V. VANHEMMAN TAI VANHEMPIEN VAUVAA KOSKEVAT HUOLENAIHEET

Miten vauva on kehittynyt?

Mikä on vauvan vointi?

- Myönteinen näkemys – vahvasta vanhemman tai vanhempien myönteisyyttä.
- Kielteinen näkemys – ilmaise halukkuutesi tutkia asiaa kysymällä:

Kertoisitko lisää huolenaiheestanne?

- Anna sopivissa kohdissa tietoa vauvan kehityksestä, mikä voi jo lievittää ahdistusta.
- Jos synnyttänyt vanhempi on paikalla yksin, rohkaise häntä puhumaan huolistaan vauvan isän, toisen vanhemman tai muun läheisen kanssa esimerkiksi seuraavasti:

Oletko jo puhunut asiasta toisen vanhemman, puolisoasi tai muun läheisen kanssa? Mitä hän siitä ajattelee?

- Tue etsimään ratkaisuja yhdessä hänen kanssaan.

Miten hänen mielestä lapsenne hyvinvointia voidaan lisätä?

- Jos vanhemmalla on ratkaisuehdotus, tue sitä.
- Jos synnyttänyt vanhempi ei koe saavansa perheen aikuisilta tukea, rohkaise häntä puhumaan asiasta sinun kanssasi ja tarvittaessa hakemaan apua sopivalta ulkopuoliselta taholta.

VI. VANHEMPIEN NÄKEMYS LAPSESTAAN

Millainen lapsenne on?

- Myönteinen näkemys lapsesta: tue sitä.
- Kielteinen näkemys: selvitä millaisia vaikeuksia vanhemmalla tai vanhemmilla lapsen kanssa on.
Voit kysyä: **Missä asioissa sinulla tai teillä on eniten vaikeuksia lapsenne kanssa?**
- 0–3 kuukauden ikäinen vauva voi olla vanhemman tai vanhempien mielestä vaikea, koska vauvalle ei ole vielä syntynyt perusrytmiä nukkumiseen, syömiseen ja valveillaoloon, eikä vanhemman ja vauvan välinen viestintä ole vielä selkeää. Näistä asioita on hyvä keskustella edellä olevan kysymyksen yhteydessä.
- **Erytystä huomiota tulee kiinnittää vanhempaan tai vanhempiin**, joilla on erityisen kielteinen näkemys vauvastaan. Järjestä perheelle apua mielenterveyspalveluista. Keskustele perheestä esimerkiksi työnohjauksessa.

VII. SYNNYTTÄNEEN VANHEMMAN JA VAUVAN VUOROVAIKUTUS

Miten syötät vauvaasi? Miten imetys tai vauvan syöttäminen sujuu?

Tue vanhemman ja vauvan läheisyyttä imettämisen / syötön aikana, ohjaa pitämään vauvaa lähellä, ohjaa katsekontaktiin sekä kiinnitä huomiota vanhemman ja vauvan käyttäytymiseen vauvan imemistaukojen aikana.

Kuinka usein imetät tai syötät vauvaasi?

- Vauvan tarpeiden mukainen imettäminen / syöttäminen, vaihtelevat syöttövälit
- Syöttöjen aikataulutus

Miltä imettäminen tai syöttäminen sinusta tuntuu? Miltä luulet, että se tuntuu toisesta vanhemmasta?

- Jos vauvan syöttämiseen liittyy vaikeuksia, kysy mitä ratkaisuja vanhempi tai vanhemmat ovat ajatelleet.

Miten vauva nukkuu?

- Kuinka pitkään ja kuinka usein vauva nukkuu? Millaista vauvan uni on?
- Jos nukkumiseen liittyy vaikeuksia, rohkaise vanhempaa tai vanhempia kertomaan odotuksistaan ja tarvittaessa miettimään mahdollisia ratkaisuja.

**Mitä voisit tehdä, jotta vauva nukkuisi paremmin?
Oletko jo kokeillut jotakin?**

- Tue vanhempaa tai vanhempia etsimään ratkaisuja.

Tunnistatko vauvasi itkusta, milloin hän on nälkäinen? Minkälainen nälkäitku on?

- Tarvittaessa rohkaise vanhempaa tai vanhempia kiinnittämään enemmän huomiota vauvan itkun eri merkityksiin (esim. yöllä). Kerro vanhemmalle, miten itkuun vastaamalla, hän kertoo vauvalle ymmärtäneensä tämän viestin.

Olet varmaan huomannut, että vauvan itku merkitsee monia eri asioita. Vastaamalla itkuun osoitat vauvallesi, että olet ymmärtänyt häntä.

Jutteletko vauvallesi?

Kertoisitko siitä? (milloin, missä, miten?)

Kuinka tärkeää se mielestäsi on?

VIII. ISÄN TAI TOISEN VANHEMMAN JA VAUVAN VUOROVAIKUTUS

Miltä vauvan imettäminen tai syöttäminen sinusta tuntuu? Miltä luulet, että se tuntuu toisesta vanhemmasta?

- Jos syöttöön liittyy vaikeuksia, pohtikaa ratkaisuja.

Kuinka vauva sinun mielestäsi nukkuu?

- Toisella vanhemmalla voi olla erilainen käsitys vauvan nukkumiseen liittyvistä asioista, esim. unen pituudesta ja missä vauvan tulisi nukkua yms.

Mitä ajattelet tehdä, jotta vauva nukkuisi paremmin? Oletko jo kokeillut jotakin?

- Tue toista vanhempaa etsimään ratkaisuja.

Tunnistatko vauvan itkusta, milloin hän on nälkäinen? Minkälainen nälkäitku on?

- Tarvittaessa rohkaise toista vanhempaa kiinnittämään enemmän huomiota vauvan itkun eri merkityksiin (esim. itku yöllä) esim. kysymällä.

Olet varmaan huomannut, että vauvan itku merkitsee monia eri asioita: vastaamalla itkuun osoitat vauvallesi, että olet ymmärtänyt häntä.

Jutteletko vauvallesi?

Kertoisitko siitä? (Milloin, missä, miten?)

Kuinka tärkeää se mielestäsi on?

IX. VANHEMPIEN VOIMAVARAT VASTATA VAUVAN TARPEISIIN

Itkeekö vauvasi tai vauvanne koskaan niin, että sinun tai teidän on vaikea lohduttaa häntä tai saada häntä rauhoittumaan? (Huomioi yksin lapsen saanut vanhempi).

- Pyri saamaan yksityiskohtainen kuvaus tapahtumista esimerkiksi kysymällä.

Kerro tai kertokaa minulle viime kerrasta. Mitä silloin tapahtui? Mitä teit tai teitte, kun niin kävi?

- Kysymysten tavoitteena on saada selville, kykenevätkö vanhemmat kestämaan lapsen pahanolon tunnetta ja lievittämään sitä, vai onko se heille liian vaikeaa (esim. vanhempi on reagoinut itkuun hämmentymällä, menemällä paniikkiin tai jättämällä vauvan huomiotta).
- Tutki ja keskustele vanhempien kanssa itkevää vauvaa rauhoittavista käyttäytymistavoista. On tärkeää, ettei vanhemmille tule tässä kohtaa tunnetta epäonnistumisesta: toiset vauvat itkevät paljon ja heitä on vaikea rauhoittaa.
- Järjestä vanhemmalle tai vanhemmille apua mielenterveyspalveluista, jos hän tai he kertovat suhtautuvansa vauvan itkuun välinpitämättömästi tai täysin hylkäävästi (esim. sanomalla ”vihaan vauvaa, kun hän itkee”).

- Jos vanhemman tai vanhempien on vaikea kestää vauvan pahaa oloa, rohkaise vanhempaa tai vanhempia tukemaan toisiaan tai pyytämään apua muilta läheisiltä aikuisilta esimerkiksi kysymällä:

Onko ketään, joka voisi auttaa sinua tai teitä siinä tilanteessa?

X. PERHEEN TALOUDELLINEN TILANNE JA ASUMINEN

Lapsen saamisella on vaikutusta perheen taloudelliseen tilanteeseen. Onko sinulla tai teillä huolta, miten pärjät tai pärjätte taloudellisesti? Kun tapasimme aiemmin, olit/olitte huolissanne taloudellisesta tilanteesta. Entä nyt? Onko sinulla tai teillä huolia asumisesta? Tarvitessa ohjaa perhettä ottamaan yhteyttä sosiaalipalveluihin.

XI. ELÄMÄNTAPAHTUMAT

Onko elämässänne tapahtunut sellaisia asioita, jotka voisivat vaikuttaa sinuun, teihin tai vauvaan? Viimeksi kerroit/kerroitte..... (esille tullut elämäntapahtuma), miltä sinusta tai teistä nyt tuntuu?

XII. LOPETUS

Onko vielä jotain, mitä haluaisit tai haluaisitte kertoa?

- On tärkeää lopettaa haastattelu myönteisellä ja lämpimällä tavalla, jossa esiin tulleet vaikeudet ja huolet, mutta myös tuki ja mahdolliset ratkaisut tunnustetaan.
- Lyhyt yhteenveto on hyödyllinen. Yhteenvedon voi lopettaa johonkin aidosti vanhemman tai vanhempien voimavaroja lisäävään kommenttiin.
- Lopuksi ilmaise halukkuutesi jutella vanhemman tai vanhempien kanssa uudelleen niistä asioista, joita käytiin läpi ja miettiä yhdessä vanhemman tai vanhempien kanssa seuraavan keskustelun ajankohtaa.

Haastattelun aikana tarkkaile vanhemman tai vanhempien ja vauvan välistä vuorovaikutusta.

Kiinnitä huomiota seuraaviin seikkoihin:

Vauvan pitely	Kaukana vanhemmasta	Lähellä
Äiti tai synnyttänyt vanhempi		
Isä tai toinen vanhempi		
Katsekontakti	Kyllä	Puuttuu
Äiti tai synnyttänyt vanhempi		
Isä tai toinen vanhempi		
Lapselle puhuminen	Kyllä	Puuttuu
Äiti tai synnyttänyt vanhempi		
Isä tai toinen vanhempi		
Lapsesta nauttiminen	Kyllä	Puuttuu
Äiti tai synnyttänyt vanhempi		
Isä tai toinen vanhempi		

Lapsen pahanolon sieto	Kyllä	Puuttuu
Äiti tai synnyttänyt vanhempi		
Isä tai toinen vanhempi		
Vauvan viestien ymmärtäminen ja niihin vastaaminen	Kyllä	Puuttuu
Äiti tai synnyttänyt vanhempi		
Isä tai toinen vanhempi		